

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ

(Πίναξ 1)

Δημοσιεύομεν ἐν τῷ 1^ῳ πίνακι ἀπεικόνισμα μαρμαρίνου συμπλέγματος, εὑρεθέντος ἐν ταῖς σκαφαῖς, ἀς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία ἔξω τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἀθήνησιν Ὀλυμπείου ἐποίησε πρὸ μηνῶν, θεωρήσασα καθήκον τῆς τὸ νὰ ἀνερευνήσῃ τὸν ἐπικλινῆ χῶρον ἐκεῖνον, πρὶν ἢ αὐτὸν ὕστερον ἢ τῶν Ὀλυμπίων Ἐπιτροπῇ διασχηματίσῃ κατὰ τινα εὐάρμοστον τρόπον πρὸς τὴν αὐτόθι βορειότερον κατασκευασθεῖσαν νέαν λεωφόρον. Καὶ τί μὲν ἔδειξαν αἱ σκαφαί, δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ προσήκων τύπος νὰ ἀναγραφῆ λεπτομερῶς. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι πλὴν τοῦ δαπέδου ἐνός τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων βαλανείου, τοῦ ὁποίου τὸ ὅπως οὖν κάλλιον σωζόμενον μέρος ἀπεφασίσθη νὰ διατηρηθῆ, ἀνεφάνησαν ἄλλαι ὧδε κάκεισε θεμέλιοι γραμμικαὶ οἰκοδομῶν ἀσβεστοκτίστων, τὰς ὁποίας ὡς ὅπως ἀσήμους, συγχειμένους δὲ τὸ πλεῖστον ἐξ ὕλικου ληφθέντος ἐκ τῶν ποτῶ ἐντός τοῦ περιβόλου τοῦ Ὀλυμπείου ἰδρυμάτων, διέλυσε ἡ Ἀρχαιολογ. Ἐταιρία, ἵνα ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐξήγαγε, τὰ πολλὰ ἐν αὐταῖς ἐνφοδομημένα ἀρχιτεκτονικά, γλυπτὰ καὶ ἐνεπίγραφα μάρμαρα. Τούτων τὰ ἀξια λόγου τινὸς θέλουσιν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ δημοσιευθῆ. Τὸ δὲ σήμερον δημοσιεύομενον σύμπλεγμα, ὅπερ καὶ ἡμιτελὲς ὄν, ὡς τὸ δεικνύει ἡ ἀπεικόνισις, ἐκρίθη παρὰ πολλῶν τῶν αὐτὸ ἰδόντων λίαν περίεργον, εὐρέθη τῇ 13 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ὄχι ἐνφοδομημένον, ἀλλ' ἀπλῶς κατακαίμενον ἐν τῇ γῆ εἰς βάθος τριῶν μέτρων, καὶ δὴ ἐν ἀποστάσει 30 περίπου βημάτων ἀπὸ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου καὶ ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῆς δευτέρας τῶν ἀπὸ τοῦ Προπύλου πρὸς ἀνατολὰς χωρουσῶν ἀντηρίδων. Δὲν ἔχει μὲν βεβαίως, ὡς ἡμεῖς πειθόμεθα, οὐδεμίαν διὰ τὸ παρὸν εὐρημα σημασίαν ἢ ἀκριβῆς αὕτη δήλωσις, ἢ ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τῶν ἀνασκαφῶν, ἀλλ' ὅμως τὴν δίδομεν, χαριζόμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἀπλήστως ἐχόντων πρὸς τὰς τοιαύτας ἐκ πάσης ἀνασκαφῆς πληροφορίας καὶ φοβουμένων μήπως ἐκ τῆς αὐτῶν ἐλλείψεως τοὺς διαφύγῃ κἀνὲν τῶν πρὸς ἐρμηνείαν τῶν εὐρημάτων χρησίμων στοιχείων. Εἶεν.

Τὸ σύμπλεγμα εἶναι ἐκ λίθου Πεντελικοῦ, ὕψους

(ὁμοῦ μὲ τὸ συμφυῆς σφέλας) 0,90, πλάτους 0,40, πάχους ἤτοι βάθους (ὁμοῦ μὲ τὸ σφέλας) 0,24. Διτηρήθη δέ, ὡς ὁράται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, ἀλώδητον, πλὴν μιᾶς ἐλλείψεως, ἢ ὅμως ἴσως καὶ κατ' αὐτὴν τὴν λάξευσίν του ἔπαθέ ποτε, ἀποκρουσθέντος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς μικροτέρας μορφῆς τοῦ βρέγματος. Ὅπισθεν ὁ λίθος οὐδεμίαν ἐμφαίνει τεχνίτου ἐργασίαν πρὸς ὁμοίωσιν ἀνθρωπίνων σωμάτων, κυρτοῦται δὲ μόνον ὀλίγον καὶ ἀνωμάλως, ὥστε τούτου γε ἔνεκα καὶ καθ' ὅσον ἔμπροσθεν ὁρώμενος δὲν παρουσιάζει διατετηρημένα τὰ μεταξὺ τῶν διεστηκότων τεσσάρων σκελῶν, τὸ ὅλον ἔργον δύναται νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς ἀνάγλυφον ἢ ὡς τι μεταξὺ ἀναγλύφου καὶ περιόπτου ἀγάλματος εἶδος. Ἐπι ἐπικουροῦντες τῇ ἀντιλήψει τῶν μὴ ἐχόντων πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτὸν τὸν λίθον λέγομεν, ὅτι περιβάλλει ἀμφοτέρως τὰ σώματα ὑπερθεῖν καὶ πλαγιόθεν δέρμα ζώου (νεβρίς;) καθὼς μάλιστα κατὰ τὰ πλάγια τῆς μεγαλλιτέρας μορφῆς τοῦτο διακρίνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τῆς μικροτέρας μορφῆς, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐν συνεστραμμένως καταπίπτοντι δέρματι κρύπτεται, ἀναπαυομένη ἐπὶ μετριάς τοῦ λίθου ἐξοχῆς.

Καθὼς δὲ ἀνωτέρω εἴπομεν καὶ ἡ ἀπεικόνισις ἱκανῶς δεικνύει, τὸ ἔργον κατελείφθη καθ' ὅλην του τὴν ἐπιφάνειαν ἡμιτελὲς ἢ ἡμίεργον ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ τεχνίτου¹. Ἐν τούτοις ἡ σύνθεσις τοῦ ὄλου, ἐλέγχουσα τοὺς χρόνους τῆς τελείως ἀνεπτυγμένης (ἄδηλον δὲ ποίους ἀκριβῶς,) φαίνεται ἡμῖν ἀρμονικὴ, τὰ σώματα ἔχουσι πρὸς τῇ φυσικῇ καὶ ἀβιάστῳ στάσει καὶ τινα χάριν, αἱ δὲ κεφαλαὶ ἀμφοτέρως καὶ ἔκφρασιν τὴν προσήκουσαν, διάφορον δηλ. κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν καὶ σχέσιν. Καὶ ἡ μὲν μεγαλλιτέρα μορφή εἶναι, νομίζομεν, Διόνυσος, ἢ δὲ μικροτέρα θὰ παριστάνῃ πιθανῶς τὸν Ἄμπελον, τὸν κατὰ τοὺς μύθους ἐρώμενον τοῦ Διονύσου, ἢ

¹ Ἀπέχομεν τοῦ νὰ ἐκφράσωμεν διὰ λόγων τὸν βαθμὸν τῆς ἡμετέρας καὶ νὰ ὀρίσωμεν μέχρι πόσου σφῆρα, ἐγχοπέυς, ξοίς, ἢ σμίλη εἰργάσθησαν, ἅτε ἐλλιπῶς ἔχοντες περὶ τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν, τόσον δὲ μόνον μεθ' ἱκανῆς ἀσφαλείας δηλοῦμεν, ὅτι πανταχοῦ τῶν σωμάτων ὁμαλῶς τὸ ἡμίεργον ὁράται, οὐδενὸς σχεδὸν μέρους ὄντος κατὰ προτίμησιν ἐξειργασμένου ἐπὶ πλεόν.

τὸν Στάφυλον, ὅστις κ' ἐκεῖνος ἐρώμενος τοῦ οἴνο-
δότου θεοῦ ὑπῆρξεν. Ἄν ἡ παράστασις εἶχε καὶ τι
ἰδιαίτερον παρὰ ἀπλῆν περίπτωξιν ἀγαπωμένων, θὰ
ἠδύνατό τις ἀσφαλέςτερον νὰ ἐκλέξῃ τὸ δοτέον ὄνο-
μα εἰς τὸν νεανίαν, βοηθούμενος ἐκ τῆς μυθολο-
γίας, καθὼς δὴ πρὸ χρόνων οἱ ἀρχαιολόγοι ὠνόμα-
σαν ἀνευδοιάστως Διόνυσον καὶ Ἄμπελον ἐν σύμ-
πλεγμα ἰταλικῆς προελεύσεως, ὅπερ ἀπόκειται νῦν
ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ καὶ ἀφοῦ ἐξεδόθη ἐν
Anc. Marbl. p. III, pl. 11, πολλάκις ὕστερον με-
τεξεδόθη, τελευταῖον δὲ ἐν Denkm. des klas. Al-
terth. τοῦ Baumeister, ἐν ἄρθρῳ Dionysos. Ἄνα-
φέρω δὲ ἐγὼ αὐτὸ ἐνταῦθα ὅχι ὡς ὁμοιάζον τὸ ἡμέ-
τερον, (εἶναι μάλιστα ἀνομοιότατον κατὰ πάντα),
ἀλλὰ πρῶτον διότι καὶ ἕνεκα αὐτοῦ, ὡς κοινῶς γνω-
ριζομένου, προετίμησα τὸ ὄνομα τοῦ Ἄμπελου ἐν
τῇ ὀνοματοδοσίᾳ μου, ἔπειτα διὰ τὴν διάφορον περὶ
τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν κρίσιν ὑπ' ἀνδρῶν
δοκίμων ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, φανεῖσάν μοι παράδο-
ξον. Ἐν μὲν τῷ ὑπὸ Wieseler ἐκδοθέντι Βῷ μέρει
τῶν Denkm. d. a. K. τοῦ C. O. Müller (ἀρ. 371 τῆς
ἐκδόσ. τοῦ 1856) ἐξαίρεται μεγάλως τὸ ἔργον ἐπαι-
νούμενον, ἐν δὲ τοῖς Bausteine etc. τοῦ Friedrichs
τοῖς διασκευασθεῖσιν ὑπὸ Wolters καὶ μετονομα-
σθεῖσι Die Gypsabgüsse etc. ἐν σελ. 585, ὑπ'
ἀρ. 1494, φέγεται ὡς «λίαν ἀτερπές τῇ ὄψει παί-
γιον». Ἐγὼ ἐπέχω, ἐν νῷ ἔχων μάλιστα τὸ ὅτι
τὸ ἔργον ἐκεῖνο, κατὰ τὴν κακίστην τῶν πρὸ ἡμῶν
Φράγκων συνήθειαν, εἶναι πολλαχῶς συμπεπλη-
ρωμένον ὑπὸ νεωτέρου τεχνίτου καὶ πλεόν ἴσως
παρ' ὅτι σημειοῦται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκδότων, τοῦθ'
ὅπερ συχνὰ συμβαίνει ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, ὥστε τῇ
ἀληθείᾳ νὰ λυπηταί τις τὸν κόπον τῆς κρίσεως, ὃν
καταβάλλει θεώμενος ἔργα ἀρχαῖα τόσον παρηλ-
λαγμένα καὶ νὰ προτιμᾷ ἐν τοῖς τοιοῦτοις νὰ ὑπα-
κούῃ εἰς τὸ συντετὸν παράγγελμα *guarda e passa*.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω παρεκβατικῶς ἔστωσαν εἰ-
ρημένα. Ἀναγκαιότερον δὲ εἶναι νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἐφ'
ὅσον τοῦλάχιστον ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ ἐρευνήσω ἐν
Μουσειογραφικοῖς βιβλίοις, μόνον τὸ ἡμέτερον σύμ-
πλεγμα φαίνεται ἔχον τὴν παράστασιν τοῦ Διονύ-

σου ἔχοντος ὑπὲρ κεφαλῆς τὸν δεξιὸν βραχίονα ἐν
ἀναπαύσει καὶ ἅμα περιπτυσσομένου ἐταῖρον αὐτοῦ
εἴτε Ἄμπελον εἴτε Στάφυλον. Ἄλλως δὲ ἀγάλ-
ματα τοῦ αὐτοῦ θεοῦ μονὰ μὲ τὸν βραχίονα ὑπὲρ
κεφαλῆς ὑπάρχουσιν ἄλλα τε ἴσως καὶ τὰ ἐν Denkm.
d. a. K. τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης ἐκδόσεως ὑπ'
ἀρ. 355 καὶ 356 ἀπεικονισμένα καὶ περιγεγραμμένα.

Τώρα δὲ θέλομεν τελευτῶντες νὰ εἴπωμεν βρα-
χεία περὶ τῶν τοιούτων ἡμιτελῶν ἔργων οἷον τὸ
σήμερον ἐκδιδόμενον. Ὅτι εἶναι αὐτὰ διδακτικώ-
τατα, ἐὰν παρατηρῶνται ὡς πρὸς τὸν παρ' ἀρχαίους
ἐπιζόμενον τρόπον τῆς λιθοξοίας, καὶ ἔτι μᾶλλον,
ἐὰν μελετῶνται αἱ παραστάσεις των ἐν συγκρίσει
πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας περιελθούσας εἰς ἡμᾶς γραπτὰς
εἰδήσεις, τὰς περὶ ἐξαφανισθέντων ἔργων τῆς πλα-
στικῆς, δὲν πιστεύομεν νὰ ἀμφισβητηθῆται τανῦν
παρ' οὐδενός. Τῶν Ἀθηναίων δὲ αἱ δημόσιαι συλλο-
γαὶ ἔχουσι πολλὰ τοιαῦτα ἐν διαφόροις τῆς ἐργα-
σίας σταδίοις ἡμιτελῆ καταλειφθέντα ἔργα μικρά
τε καὶ μεγάλα, ὅποια καὶ ὅποσα, ἀμφιβάλλομεν
πολύ, ἂν ἔχουσι τὰ τῆς δυτικοβορείου Εὐρώπης
πλούσια ἄλλως Μουσεῖα· διότι πιθανὸν φαίνεται,
ὅτι οἱ ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν χρόνοις συλλέκται ἢ ἀρ-
παγες ἀγαλμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ καλῶς μό-
νον καὶ τελείως ἐξεργασμένα προσέχοντες, παρεώ-
ρων τὰ ἀτελῆ καὶ ἄφιναν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς, ἂν ἦσαν
τότε εὐρημένα. Κατὰ τὰς τελευταίας δὲ δεκαετη-
ρίδας ἡμεῖς ἐξ ἀνασκαφῶν, ἀγορῶν καὶ δωρεῶν καὶ
ἠύξισαμεν ἔτι τὰ ὀπωσθήποτε τότε ἐν τῇ πατρίδι
ἡμῶν ὑπολειφθέντα, καὶ οὕτω κατὰ τοῦτο εὐτυ-
χοῦμεν. Ἴνα δὲ αὐτὰ δεόντως τὸ ἔργον αὐτῶν ποι-
ῶσιν, ἤγουν συμβάλλωσιν εἰς τὴν παρ' ἀρχαιολόγων
ἀκριβεστέραν τῆς ἀρχαίας τέχνης μελέτην, ἐκρίθη,
ὅτι ἔπρεπε καὶ νὰ εἶναι που ἐν ἰδίῳ χώρῳ συνηγ-
μένα¹ καὶ περὶ τούτου ἤδη πρὸ δωδεκαετίας ἐπὶ
ὑπουργοῦ τῆς παιδείας τοῦ Ἰωάννου Βαλασοπού-
λου εἶχε ληφθῆ τις φροντίς καὶ ἔναρξις ἐγένετο τῆς
συναγωγῆς αὐτῶν ἐν ἐνὶ διαμερίσματι τοῦ Κεντρι-
κοῦ Μουσείου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1888.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

¹ Οἱ ἐκ Δύσεως ἀρχαιολόγοι τὸ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν συνειθισμέ-
νους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς θέαν συχνὴν τῶν τοιούτων, τὸ δὲ διὰ τὰς
γνώσεις αἷς ἐπορίσθησαν τοῦ τωρινοῦ τρόπου τῆς λιθοξοίας, ὅστις δυνα-
τὸν νὰ διέφερε τοῦ ἀρχαίου ἐν τισιν, εἶναι προκλινεῖς εἰς τὸ νὰ τὰ ὑπο-

πτεύωσιν ὡς ὅχι ἀρχαῖα, ἀλλ' ἐκ παραποιήσεως προερχόμενα. Οὕτω
λ. χ. ὁ Kekulé. Ἴδε αὐτοῦ Die antiken Bildwerke im The-
seion, No 274, Τὸ βιβλίον του ἐξεδόθη τῷ 1869, Ἄν δὲ ὁ ἀνήρ
τηρεῖ ἔτι τὴν τότε γνώμην του, ἀγνοῶ.

Φωτοτυπία Ἀδελφῶν Ρομαϊδῶν

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ